Ein kurtze erzelūg von
einem Döchterlin/welliches sein lebē fürt
ohne leypliche Speyß vnd tranck/wöllichem
glaubwirdig kunndtschafft gibt/ Do-
ctor Gerhartt Bucoldianus
K.M. Hoffartzt.

Newlich auß dem Latein ins Teütsch
gewent/durch Xistum Byrck.

M. D. XXXXII.

GERARDUS BUCOLDIANUS

EIN KURTZE ERZELŪG VON EINEM DÖCHTERLIN, WELLICHES SEIN LEBĒ FÜRT OHNE LEYPLICHE SPEYß UND TRANCK : WÖLLICHEM GLAUBWIRDIG KUNNSCHAFFT GIBT, DOCTOR GERHARTT BUCOLDIANUS K.M. HOFFARZT.

EEN KORTE VERTELLING OVER EEN DOCHTERTJE DAT HAAR LEVEN LEIDT ZONDER LIJFELIJK ETEN EN DRINKEN, WAARVAN DOCTOR GERHARTT BUCOLDIANUS, ZIJNE MAJESTEITS HOFARTS, GELOOFWAARDIG MEDEDELING DOET.

1 5 4 2

vertaling:

Ruud Muschter
∵

Groningen

muschter@home.nl

alle werken:
www.kb.nl
www.archive.org

1 januari 2025

INHOUDSOPGAVE

BRON

Augsburg, 1542

https://www.zvdd.de/dms/load/met/?PPN=urn%3Anbn%3Ade%3Abvb%3A12-bsb00025129-8

https://www.digitale-sammlungen.de/en/view/bsb00025129?page=6,7

Bayerische StaatsBibliothek, München

VOORWOORD VAN DE VERTALER

Het betreft een merkwaardige geschiedenis over een meisje dat gaandeweg volledig van eten afzag en niettemin kon blijven leven. Zij zou enkele malen onder streng toezicht zijn gesteld, waarbij geen bedrog zou zijn ontdekt.

Het blijft natuurlijk de vraag of deze geschiedenis zich echt heeft afgespeeld. De tekst noemt diverse historische personen die bij het onderzoek betrokken zouden zijn geweest.

Interessant is, dat de auteur ook spreekt over rode, gele, zwarte en andere vochtigheden, die volgens hem wellicht in bloed veranderen en dan als voeding werken. Dit is een oude achterhaalde leer van de 'humores', die op Galenus terug valt te voeren.

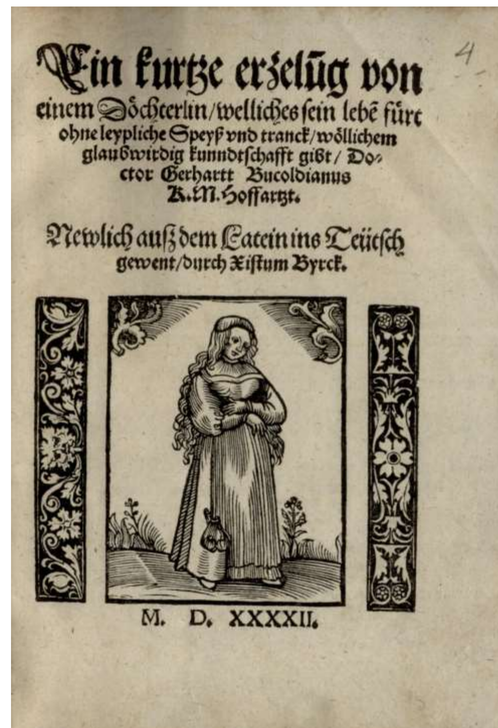
Het werk spreekt beurtelings over "Jungkfråwlin" en Mägetlein". Steeds vertaald met 'meisje'.

Ruud Muschter.

HET OMSLAG

Een korte vertelling over
een dochtertje dat haar leven leidt
zonder lijfelijk eten en drinken, waarvan
geloofwaardig mededeling doet: doc-
tor Gerhartt Bucoldianus.
Hofarts van Zijne Koninklijke Majesteit.

Onlangs vanuit het Latijn naar het Duits
vertaald door Xistus Byrck.

Ein kurtze erzelūg von
einem Döchterlin/welliches sein lebē fürt
ohne leypliche Speyß vnd tranck/wöllichem
glaubwirdig kunndtschafft gibt/ Do-
ctor Gerhartt Bucoldianus
K.M. Hoffartzt.

Newlich auß dem Latein ins Teütsch
gewent/durch Xistum Byrck.

M. D. XXXXII.

1542.

DE TEKST

Voor de doorluchtige vorst en heer
de heer H. Cornelius van Bergis, bisschop van Leod,
hertog van Bullon, graaf van Lossen, zijn
genadige heer: Gerardus Bucoldianus,
arts van Zijne Koninklijke Majesteit,
zijn onderdanige dienst.

Doorluchtige vorst, aangezien de bijzondere goedheid van Uwe vorstelijke genade jegens mij en de mijnen veelvuldig betoond is, is niets mij wenselijker geweest dan dat ik mij, met mijn dienst, aan Uwe vorstelijke genade als dankbaar kon bewijzen. En thans - nu de heer Arnoldt von Bocholtz, aartsdeken van Ardenna, een voortreffelijk geleerde, zeer wijze en bijzonder vriendelijke man, legaat van Uw vorstelijke genade op de kortgeleden gehouden Rijksdag te Speyr, bijna weer naar huis wil trekken - heb ik bedacht dat het mij zou passen om via deze hartelijke man aan Uw vorstelijke genade een nieuw bericht te zenden, dat mij ter ore is gekomen over een wonderbaarlijk vasten van een dochtertje. God, de almachtige moge Uwe vorstelijke genade in langdurige gezondheid vanwege uw bijzondere rechtvaardigheid[1] tot welvaart der onderdanen in lange tijd behouden.

Gegeven te Speyr op de 3e maart in het jaar 1542.

[1] "Billigkeit".

Een korte vertelling over een dochtertje dat haar leven leidt
zonder lijfelijk eten en drinken,
door Gerardus Bucoldianus, hofarts.

Van de loffelijke rijksstad Speyr aan de Rijn is een dorp, genaamd Roed, niet meer dan 2 mijl ver verwijderd, waarin in het jaar van de geboorte van de Heer 1539 een dochtertje was, genaamd Margareth, wier vader Sewfrid Weysz en haar moeder genaamd Barbara is. Toen het nu bijna tien jaar oud was, ten tijde van de dag van St.-Michael, is het door hoofdpijn en buikpijn overvallen. Deze ziekte heeft tamelijk lang geduurd, doch niet bijzonder pijnlijk, alzo, dat het niet op bed heeft gelegen. Doch vanaf deze tijd is haar steeds langer en nadrukkelijker het eten begonnen tegen te staan, en nam haar stoelgang van dag tot dag af. Zij heeft echter voedsel genoten tot aan de geboorte van onze Heer, doch daarna van al het eten afgezien, noch stoelgang gehad. Doch van het drinken heeft zij geen afschuw gehad. Doch in het volgende jaar, dat het veertigste is geweest, toen haar hoofd- en buikpijn nog verhevigden en zij gedurende de eerstvolgende vastentijd niet langer noch over haar handen of voeten een goede beheersing had, heeft de vader vanwege de zorg om het leven van zijn dochter iedereen die hij vermocht om raad en hulp aangeroepen, en heeft een oude vrouw, die in een naburig dorp als de voornaamste arts beschouwd is, een bad voorgeschreven uit diverse beroemde kruiden, dat zij dagelijks twee maal moest gebruiken. En toen hij het dochtertje aldus achttien dagen zonder uitwerking gebaad had, is hij ermee opgehouden. Kort daarna heeft een landloopster, die hier en daar in stadjes en dorpen aan het landvolk artsenij verkocht, aan de vader diverse beroemde kruidenwortels gegeven en daaruit een bad gemaakt. En toen het meisje dagelijks twee maal 's voor- en namiddags tot in de vierde week gebaad had, is het, voor zover het handen en voeten betreft, wederom gezond geworden. Doch niet lang na Pasen geschiedde het, dat zij net als voorheen een tegenzin heeft gekregen tegen eten, en daarna is haar thans ook hoe langer hoe meer het drinken gaan tegenstaan, zodanig, dat zij na Pinksteren, zoals zij tot dan toe niets had gegeten, voortaan ook niet meer gedronken, noch geplast had. Thans echter is er in dit veertigste jaar een dusdanig warme en droge zomer geweest als er in vele tijden nauwelijks een tweede geweest is, hetgeen de aangelegenheid zoveel te meer wonderbaarlijk maakt, dat in zulk een warme tijd het dochtertje van het drinken heeft kunnen afzien. In het daaropvolgende jaar, dat wil zeggen in het eenenveertigste, toen zulk een mare over het meisje zich steeds verder uitbreidde en de heren van de oord, dat wil zeggen, de bisschop van Speyr, bereikte, heeft hij aan de burgemeester[2] van het dorp bevel gegeven dat hij een betrouwbare man[3] moest nemen en het meisje ondervragen[4]. Bovendien heeft hij twee bewakers laten komen, en die hebben in het huis van de pastoor het meisje opgesloten en ganse tien dagen en nachten afwisse-

Speyr kam/hat er dem Schulthayſſen deß Dorfs
Beuelch gebenn/Das er ain biderman zů jhm neme/
vnd dz Mägedtlein verſůcht/Send auff diß zween
hůtter alſo beſtelt worden/haben inn deß Pfarrers

lend bewaakt. Dit is aangevangen in de heilige weken. Toen men nu geen bedrog daarachter kon vinden, heeft men haar wederom naar huis laten gaan. En weinig maanden daarna is bij een voogd van een nabijgelegen slot van de bisschop, genaamd Eisselinck, het wonder bekend geworden. Om spoedig meer over het meisje te weten te komen, heeft hij haar bij zich laten komen en het in het slot bij zich gehouden tot aan de vijfde dag. Aangezien hij ondertussen geen verlangen naar eten noch drinken aan haar bespeurde, heeft hij al hetgeen zich heeft afgespeeld als waarachtig beschouwd en het dochtertje wederom naar huis naar de haren gestuurd. En toen ook dit jaar voorbij was, zonder enig eten en drinken, is in het volgende tweeënveertigste jaar de Roomse koning Ferdinand naar Speyr gekomen voor de Rijksdag, om een oorlog tegen de Turken voor te nemen, en heeft zijne majesteit ook over het meisje vernomen en het uit grote verwondering samen met de vader in februari bij zich laten komen. Thans is het meisje echter meer dan twaalf jaar oud geweest en in verhouding tot haar leeftijd van behoorlijke lengte lengte en postuur, met grijze ogen, en terwijl het een boerenmeisje is, van een

[2] "Schulthaysse".
[3] "Spieszburger". Ook: 'lansknecht'.
[4] "versucht".

adellijke gestalte, met een zeer kinderlijk en simpel verstand. Toen nu de koninklijke majesteit - door onderzoek van de duur van zulk langdurig vasten - genoeg had ervaren van hetgeen door anderen gezegd was, en dit wonder niet alleen het verstand van de adel aan het koninklijk hof, doch ook het van de hooggeleerden en de artsenij en natuurlijke kunsten ervarenste verstand te boven ging, heeft zijne majesteit het juist geacht en was het hem daaraan zeer gelegen, de kwestie met de hoogste vlijt te onderzoeken, en heeft hij gewild dat zij in mijn onderkomen werd ondergebracht[5] en aldaar bewaakt werd. Er is ook een kamerling ertoe verordineerd geworden, genaamd Hansz, graaf van Wenen, een man beroemd om zijn ernst en dapperheid. Aan hem is bevel gegeven dat hij steeds bij het meisje moest zijn en haar niet uit het oog moest verliezen. Men heeft haar heur oude kleren uitgetrokken en andere, nieuwe, gegeven door de koninklijke majesteit, aangetrokken en (opdat ik beknopt ben) is het meisje zodanig bewaakt geworden, dat het met grote vlijt niet had kunnen geschieden[6]. Ondertussen is haar[7] meermalen het lekkere eten en drinken aangereikt dat op deze leeftijd aangenaam is. Ja, dat vermeerdert ook de verwondering, aangezien zij noch eet, noch drinkt en zij uit verlangen naar haar ouders zeer weent, met rijkelijke bevochtiging van haar ogen en neus. Bovendien valt ook te verwonderen, dat zij over haar gehele lichaam uitslag en blaasachtige schilfertjes[8] heeft en zeer graag zeer warme baden[9] heeft, waaraan echter nog meer damp en zwakte van het lichaam plegen te ontspringen. Zij heeft een zeer natuurlijke en rustige[10] slaap. Doch door het ademen worden de maag en inwendige buik, die diverse keren wordt ingetrokken, niet zeer opgeblazen. De andere ingewanden echter, zoals de lever en milt, voor zover men door betasten heeft kunnen bespeuren, hebben geen schade gehad. De mond is echter zeer droog geweest en zij spuugt nimmer uit. Zij krijgt wel enige vochtigheid voor aan de lippen, hetzij door water of wijn, vooral men haar daarom vraagt, doch zij houdt het geen moment vast. Zij spuugt niet uit, om er maar van te zwijgen dat er een druppel naar beneden loopt. Aangezien men haar thans tot aan de twaalfde dag met de hoogste vlijt bewaakt heeft, en niet de minste[11] trek in eten of drinken bespeurd werd, en zij toch steeds een gelijke polsslag behield en een gelijke gestalte en er geen afnemen der krachten werd bevonden, heeft de koninklijke majesteit het meisje na rijkelijke begiftiging wederom naar huis gestuurd. Daarop hebben de filosofen en artsen er geen raad mee geweten[12]. Het meisje leeft fris, groeit, en de natuurlijke warmte wordt op het ganse lichaam bevonden. Zij ademt in en ademt uit. De ogen geven hun tranen, de neus zijn vochtigheid. Zo geven de oren ook smeer en het lijfje heeft etterachtige uitslag. Zij loopt en spreekt, ze grient en ze lacht en doet al datgene wat naargelang de tijd en oord kinderen rond deze leeftijd plegen te doen, behalve dan, dat het een zo lange tijd noch eet, noch drinkt, en noch urine, noch feces uitscheidt. Aangezien nu de natuur datgene vereist wat de natuurlijke warmte haar werking geeft om vochtigheid uit te drogen, en de vurige kracht van het hart door de steeds uit- en ingeademde adem verkregen[13] wordt, wordt datgene wat van het lichaam dagelijks uitgeademd en verbruikt wordt, door eten en drinken wederom aangevuld. Nu zij dan niets eet en niets drinkt, waar komt dan de voeding van het lichaam vandaan, aangezien toch gaandeweg iets daarvan verbruikt en verademd wordt? Waarvandaan zal er zoveel natuurlijke warmte over zijn, wanneer het hart steeds zijn verkoeling nodig heeft? Ik zie wel, en de aangelegenheid vereist het ook, dat er menigerlei oordelen der mensen over zijn. Om maar van diegenen te zwijgen, die erover disputeren als komt het van de duivel of door enig gif, of als is het een wonderwerk van God. Terwijl dat niet overeenkomstig de waarheid is, noch passend bij mijn professie. Ik zie toch, dat over deze twee als over een natuurlijke gebeurtenis mag worden gedisputeerd of vraaggewijze voorgedragen.

Ten eerste, of enige vochtigheid door de ziekte verlaten wordt, waarna aan het lichaam een zo lange tijd voeding kan worden gegeven. Wanneer die gegeven wordt, moet geacht worden dat deze een

---

[5] "dasz also an mein herberg genom̃en". Er is geen lijdend voorwerp.
[6] "das es mit grossem fleisz nit geschehen het künden". Onduidelijk. Mogelijk verwijst het naar eventueel bedrog.
[7] Het meewerkend voorwerp ontbreekt.
[8] "pfisigen Bläterlin".
[9] "warme stuben". Ook 'warme kamers', hetgeen hier niet bedoeld zal zijn, gezien het vervolg.
[10] "růbigen". Vermoedelijke zetfout voor 'ruhigen'.
[11] "nichts wenigers".
[12] "haben (…) zůschaffen uberkom̃en".
[13] "erhalten". Ook: 'behouden'.

slijmerige[14] en ongekookte - hetgeen de uitslag betuigt -, en niet een gele of zwarte vochtigheid is. Want het bloed, waardoor het lichaam onderhouden wordt, is een middelmatige vochtigheid tussen de ruwe slijmerige en de gele verbrande en zwarte. Die, welke - terwijl zij ruw zijn - een tijdlang aan de spijsvertering worden overgelaten, kunnen in bloed veranderd worden en het lichaam met voeding onderhouden. Doch deze - aangezien ze verbrand zijn en de matigheid van het bloed overschrijden - moeten uitgeworpen worden. Wanneer ze in het lichaam worden gelaten, geven ze aan het lichaam zodanig geen voeding, dat ze er ook zeer schadelijk voor kunnen zijn. Derhalve dwalen ten zeerste diegenen, die lang geleden in Rome bij een gelijk wonder gemeend hebben dat de mens uit een zwarte vochtigheid gevoed kan worden, tenzij gij wilt, naar het zeggen der ongeletterde schrijvers, dat uit een roodachtige vochtigheid de zwart verbrande vochtigheid stamt. Ten tweede mag men erover disputeren - aangezien zij[15] adem aantrekt en uitblaast, en daarbij een tamelijk lange en rustige slaap heeft - of ettelijke malen het hart, voornamelijk echter de hersenen, door bevochtiging de levende en levendige adem kan behouden, en of de subtiele materie en roodachtige vochtigheid die van het hoofd naar beneden stroomt, datgene van de adem die verbruikt wordt, kan vervangen. Doch voor zover het de roodachtige of slijmerige vochtigheid of de bevochtiging van het hart en voornamelijk van de hersenen betreft, en of het lichaam door andere oorzaken voeding verkrijgt, valt naar mijn voorgenomen mening hier niet te vast te stellen. Ik laat deze vraag hier in het midden, en laat daarbij aan eenieder zijn vrije oordeel, opdat men niet denkt dat ik voor degene die wil, meer vragen te berde wil brengen die tegen het algemene begrip indruisen en dat ik meen een aangelegenheid die zeer duister en donker is, wil presenteren. Dit moge natuurlijkerwijze geschieden en door disputeren verhelderd worden. Noch wilde ik[16], hetgeen ik gezien heb van een bepaalde aangelegenheid, zo kort mogelijk, hetgeen mijn voornemen is geweest, aan den dag hebben gelegd. Doch wanneer er toch nog sommigen zouden zijn, en zich zulks ook voornamen, die de belangen van het vasten door het meisje in twijfel trekken, dan wil ik niet anders wensen dan dat zij niet minder dagen dan ik gedaan hebben, zulks moesten ervaren. Daaruit zou volgen, dat zij er niet spoediger toe gebracht konden worden om het te geloven dan ik, die zulks voordat ik het gezien heb, zeer moeilijk heb kunnen geloven. Dat dit echter des te minder verwondering geeft, schrijven de geschiedschrijvers, namelijk dat iets dergelijks ook geschied is in het 723e jaar, achter zich te tellen. Ten tijde van keizer Lotharius zou een meisje van deze leeftijd drieënhalf jaar zonder eten en drinken geleefd hebben, meldt de abt van Ursberg met deze woorden:[17] "Men schrijft dat in dit jaar grote wondertekenen zijn geschied, waaronder voornamelijk waren: een aardbeving in de Pfalts te Auch, en in het Tullensische landschap bij een dorp genaamd Commertz. Rond het twaalfde jaar, toen zij[18] ter Heilige Communie was gegaan en tegen de Paastijd het sacrament uit handen van de priester had ontvangen, heeft zij twee jaar en tot in het drieënhalve jaar zonder enige verlangen naar eten voltooid en heeft zij geheel geen lijfelijke voeding genoten. Zij is echter begonnen te vasten in het jaar van de menswording van de Heer, zoals men telt 822 vóór Pasen. En in 825 rond de aanvang van de wintermaand na de voltooide vastentijd heeft zij aangevangen eten tot zich te nemen, en net als andere mensen met eten het leven onderhouden." Ja, iets dergelijks is ook te Rome verkondigd, over een Française in het zesde jaar van paus Nicolaas, de vijfde van deze naam. Pogius Florentinus beschrijft dat met deze woorden:[19] "Ik maak mij erover bezorgd, dat datgene wat ik in mijn gesprek wil inleiden, andere mensen ongeloofwaardig mag dunken, aangezien het tegen de natuur indruist en bovenmate wonderbaarlijk is. Doch het is toch gewis dat zulks geschied is, dus wanneer dat wordt afgewezen, moet men het geen geloof schenken. Iemand met de naam Jacobus die ten tijde van Eugenius aan het Romeinse hof was, was een van degenen die copisten genoemd worden. Toen hij thuis was gekomen in zijn vaderland bij Nouvion[20] in Frankrijk, is hij in een zware en langdurige ziekte beland. De vermelding zou te lang worden, wanneer ik naar de lengte zou willen vertellen wat hem naar zijn zeggen in zijn ziekte is overkomen. Na vele jaren, in het zesde jaar van de paus Nicolaas

[14] "koderigen".
[15] Lees: 'het bewuste meisje'.
[16] "weder das ik wolte". Onduidelijk.
[17] Het citaat is in het origineel niet gemarkeerd met leestekens. In deze vertaling zijn ze zo logisch mogelijk geplaatst.
[18] Hier wordt zonder introductie een persoon (meisje?) van 12 jaar geduid.
[19] Ook hier is het citaat in het origineel niet gemarkeerd.
[20] "Nouionum".

V, is hij wederom aan het hof gekomen. Hij is naar het Heilig Graf[21] gegaan, naakt en arm (want onderweg was hij de rovers in handen gevallen), en is bij de hovelingen, die mijn buren en eerbare lieden waren, bij wie hij voorheen ook goed bekend was, ingetrokken. Hij zegt, dat hij twee jaar na zijn ziekte noch gegeten, noch gedronken heeft, hetgeen men toch dikwijls getracht heeft.[22] Hij is een zeer magere mens, een priester, en goed bij zijn verstand, die zijn ambt ijverig verricht. En ik heb zelf gezien dat hij de mis heeft gelezen. Vele geschriften en natuurkundigen hebben serieus met hem gehandeld en zeiden dat het tegen de natuur was. Doch het is ook gewis, dat iemand eigenzinnig moet zijn die zulks niet wil geloven. Er was dagelijks een groot geloop naar hem van degenen die zulks van hem wilden vernemen. Vele lieden hebben menigerlei meningen over hem. Er zijn sommigen die menen dat het lichaam door een duivel bezeten is. Doch er verschijnen geen andere tekenen aan hem dan van een wijze, vrome en godvruchtige man, die zich nog heden ten dage aan schrijven wijdt. Sommige anderen menen dat melancholische vochtigheid voeding geeft. Ik heb zelf dikwijls met hem gesproken en gemeend, dat het verzonnen was hetgeen men over hem zegt. Hij is echter niet dadelijk[23], doch gaandeweg in deze gewoonte gekomen. Ik verwonderde mij daar des te meer over, wanneer ik niet onlangs de Kronieken, die ik in Frankrijk heb overschreven, had nagelezen en daarin gevonden had, dat iets dergelijks geschied was ten tijde van keizer Lotharius[24] en van paus Pascalis in het jaar des Heren 822. Namelijk dat een meisje van twaalf jaar oud in het Tullensische landschap in het dorp Comerciaco, nadat zij het Heilig Sacrament in de Paastijd had ontvangen, zich de eerste tien maanden lang van brood en daarna van eten en drank heeft onthouden. Later is zij tot haar oude leven teruggekeerd, zodat ook deze hoopt dat het hem zal gebeuren[25]." Aldus schrijft Pogius. Hoewel ik meer een melding over dit dochtertje schrijf, dan dat ik een dispuut daarover wil aanrichten, meen ik dat ik genoegzaam vrucht heb geschapen die hun genoeg geschiedt[26], uit welk verlangen ik zulks op mij heb genomen. Doch het zij zoals het is. Zo verheugt het mij toch dat het zodanig is, dat degenen die het bevolen is kronieken te schrijven, iets gewis hebben (terwijl niet weinig lieden vele dingen erbij verzinnen) en dat het in eeuwige gedachtenis moge worden opgetekend.

Gedrukt te Augsburg door Hainrich Stainer.

---

[21] Mogelijk is het graf van St.-Petrus bedoeld.
[22] Bedoeld zal zijn, dat men hem wilde overhalen te eten en te drinken.
[23] "gehlingen".
[24] Dit betreft dan Lotharius I, regeerde van 817-855 n.Chr.
[25] "das auch diser hoffet, es werd ihm begegnen." Onduidelijk in dit verband.
[26] "so denen gnůg geschicht." Onduidelijk.